

28. Грабовський П. А. Вибрані твори / Редактор І. Ходорківський. – К. : Радянська школа, 1949. – 275 с.; Павло Грабовський у документах, спогадах і дослідженнях / Упоряд., вступна стаття та примітки О. І. Кисельової і В. М. Поважної. – К. : Дніпро, 1969. – 631 с.
29. Іван Котляревський у документах, спогадах, дослідженнях / Упоряд., підготовка текстів, вступна стаття, примітки А. Залашка. – К. : Дніпро, 1970. – 631 с.
30. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця : щоденники, автобіографії, листи. Статті і спогади / Упор., передмова Ф. П. Погребника. – К. : Дніпро, 1982. – 359 с.
31. Одарченко П. Епістолярна спадщина Лесі Українки / П. Одарченко. – Мюнхен, 1971. – С. 392–343.
32. Кобзей Тома Великий різьбар селянських душ / Про Василя Стефаника / Т. Кобзей. – Торонто : Снятинщина, 1966. – 254 с.
33. Остап Луцький і сучасники : листи до О. Кобилянської та І. Франка та інші забуті сторінки. – Нью-Йорк – Торонто: Українська Вільна академія наук у США, 1994. – 206 с.
34. Самі про себе : автобіографії видатних українців ХІХ-го століття / За редакцією Юрія Луцького. – Нью-Йорк : Українська Вільна академія наук у США, 1989. – 327 с.
35. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. Том І / Упорядники Т. Гунчак, Р. Сокальник. – Мюнхен : Сучасність, 1983. – 510 с.
36. Животко А. Історія української преси / А. Животко – Мюнхен : Український технічно-господарський інститут, 1989–1990. – 334 с.

Шологон Л. І. Источники по истории национально-культурного движения украинцев Галичины второй половины XIX – начала XX века в трудах советских и украинских зарубежных исследователей

В статье анализируются труды советских и украинских зарубежных исследователей, посвященные источникам по истории национально-культурного движения украинцев Галичины на протяжении 1848–1914 гг. Среди них много изданных сборников документов, публицистических сочинений, воспоминаний, писем. Заслуживают внимания также источниковедческие труды, посвященные анализу содержания некоторых архивных фондов, периодических изданий разных направлений, которые издавались во второй половине XIX – начале XX века. Подавляющее большинство из источников отложились в процессе деятельности украинских литераторов на протяжении указанного временного промежутка

Ключевые слова: историография, советские ученые, украинские зарубежные исследователи, национально-культурное движение

Sholohon L. I. Sources of the history of national and cultural movement of Ukrainians from Galicia during the second half of XIX – early XX century in the works of Soviet and Ukrainian foreign researchers

This article analyzes the works of Soviet and Ukrainian foreign researchers that are devoted to the sources of history of the national and cultural movement of Ukrainians from Galicia along 1848-1914. Many researchers published collections of documents, publicistic works, memoirs, letters etc. Significant works devoted to the content analysis of materials of particular archive fund, serial publications of different directions, which were publishing during the second half of XIX – early XX century. The overwhelming majority of the investigated sources, deposited in the process of Ukrainian authors' activity during time period mentioned above.

Keywords: historiography, Soviet scientists, Ukrainian foreign researchers, national and cultural movement

УДК 930.1(367)

Я. І. Оленич

КИРИЛО–МЕФОДІЇВСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ГАЛИЦЬКИХ УЧЕНИХ ХІХ СТОЛІТТЯ

У статті приділяється увага галицьким історикам ХІХ ст., що досліджували діяльність святих Кирила і Мефодія. З'ясовано обставини, які сприяли формуванню в галицьких учених наукового інтересу до проблеми. Проаналізовано ключові аспекти кирило-мефодіївської проблематики у славістичній спадщині істориків. Охарактеризовано наукові погляди та міркування учених Східної Галичини ХІХ ст. щодо діяльності святих апостолів. Узагальнено внесок галицьких учених ХІХ ст. у розвиток української історичної славістики.

Ключові слова: Кирило-мефодіївська проблематика, галицькі учені ХІХ ст., українська історична славістика, кирилиця, глаголиця.

Кирило-мефодіївська проблематика у самостійний напрям історико-славістичних досліджень виокремилась наприкінці ХІХ ст. Проте, ще Йосиф Добровський визнав її ключовою ланкою слов'язознавства, повернувши увагу до постатей Кирила і Мефодія, їх життя, а особливо – до значення діяльності просвітників. Актуальність тематики полягає в тому, що в сучасній історичній науці досі не вирішено окремі аспекти проблеми Відсутність достатніх археографічних джерел вимагає постійного наукового пошуку.

Наукове вивчення цієї проблеми в українській історичній думці було започатковано на межі ХVІІ–ХVІІІ ст. Д. Тупталом і Ф. Прокоповичем. Наприкінці ХІХ ст. увага науковців до цієї теми зумовлювалася

кількома чинниками: активними дослідженнями вченими різних країн проблем ранньосередньовічної історії слов'янських народів; відкриттям В. Григоровичем і О. Горським кириличних текстів давніх служб слов'янських просвітників; а також трьома ювілейними датами – тисячоліттям місії Кирила і Мефодія в Моравії (1863), смерті Кирила (1869) і Мефодія (1885) [1, с. 234]. З того часу жоден український учений-славист не обминав цього актуального питання науковою увагою. Окремі аспекти кирило-мефодіївської проблематики досліджував Ю. Венелін, О. Бодяньський, І. Срезневський, О. Кочубинський, І. Франко, І. Свенціцький, І. Огієнко, М. Брайчевський.

Прикметно, що внесок галицьких науковців XIX ст. у вивченні цього напрямку славистики ще ґрунтовно не досліджений сучасними українськими істориками.

Відтак, у пропонованій статті ставимо за мету проаналізувати науково-історичну спадщину галицьких науковців XIX ст. та з'ясувати місце та роль кирило-мефодіївської проблематики в їх славистичних студіях. З-поміж основних дослідницьких завдань виділимо наступні: визначити, котрі галицькі історики детально досліджували діяльність св. Кирила і Мефодія; простежити ключові аспекти їх кирило-мефодіївської проблематики, що представлені в славистичній спадщині істориків.

Науковий доробок сучасних вітчизняних істориків із цієї проблематики обмежується публікаціями І. Галенко [2–3], А. Королька [4], В. Любашенко [5], Н. Григораш [6], М. Кріля [7].

Основою джерельної бази дослідження слугували історичні праці галицьких науковців [7–16], кореспонденція [17–19].

З-поміж тогочасних галицьких дослідників кирило-мефодіївської проблематики на особливу увагу заслуговує А. Петрушевич, який першим зробив спробу проаналізувати особливості прийняття християнства слов'янськими народами. Йому належить перша узагальнююча монографія з цієї проблематики під назвою “Про введення християнства” (1882). А. Петрушевич справедливо наголошував, що історичне дослідження діяльності св. апостолів важливе не тільки для церковної історії, але актуальне також для слов'ян в політичному і культурному відношенні, оскільки з введенням християнства починається нова епоха в історії слов'янських народів, утворюються слов'янські держави і виникає перша слов'янська писемність. Завдання, які ставить перед собою автор: подати короткий нарис введення християнства східного обряду в чеській, польській і галицькій землях [8, с. 3].

Антон Петрушевич запропонував власну гіпотезу щодо створення слов'янського алфавіту. Історик наголошував, що глаголицю винайшов св. Кирило [13, с. 7, 8, с. 73]. Кирилиця виникла шляхом доповнення грецького алфавіту слов'янськими літерами з глаголиці. На думку ученого, такі зміни міг зробити учень св. апостолів св. Климент Охридський, котрий і назвав її так на честь свого учителя св. Кирила [8, с. 75]. А. Петрушевич відзначав, що “руські письмена” віднайдені св. Кирилом в Херсонесі мали готське походження. “В Криму, читаємо у дослідника, св. Кирило знайшов письмо потомків готів, які називали себе русами, звідси – руські письмена” [13, с. 9].

Згідно переконань А. Петрушевича, перша апостольська діяльність св. Кирила розпочалась між болгарськими слов'янами, які проживали на півночі м. Солуня, де св. Кирило охрестив декілька тисяч слов'ян. Декілька років після хрещення болгарського кагана Бориса в 859 р., почалось слов'янське богослужіння з такою ієрархією в Болгарії. На думку ученого, успішність поширення християнства в Болгарії стала відомою в Панонії і Великій Моравії. Тому, після повернення Константина з Хозарської місії, брати Кирило і Мефодій, з мощами св. Климента відправленні в 862 р. до Великої Моравії [8, с. 71 – 72].

Потрібно відзначити, що хрещення Бориса датується 865 р. Пізніші легенди про те, що певну роль у хрещенні Бориса відіграв Мефодій, не варто брати до уваги серйозно: у біографіях Константина та Мефодія вони не підтверджуються [20, с. 198].

За інтерпретацією А. Петрушевича, чеський князь Борживой разом з дружиною Людмилою, знаходячись в дворі велико-моравського князя Святополка (870–894), прийняли християнство східного обряду. На підтвердження власної думки науковець використовує свідчення Козьми Празького, латинські і слов'янські писемні джерела XIII і XIV ст. в яких згадується про цей факт [8, с. 4]. Козьма Празький переконував, що Борживой в 894 р. охрестив Мефодій, однак як слушно відзначив А. Власто, ці твердження виключають одне одного: достеменно відомо, що Мефодій помер у 885 р. [20, с. 112]. Згідно гіпотези цього ученого, дата хрещення чеського князя припадає на середину 870-их років, а не на 880-ті роки [20, с. 112]. Слід відзначити, що А. Петрушевич хрещення Борживоя відносив до 874 р. [8, с. 7].

Спостерігаємо посилений дослідницький інтерес А. Петрушевича і до проблеми прийняття християнства в Польщі. Ключовим пунктом міркувань дослідника є його твердження про існування християнської релігії східного обряду ще до прийняття християнства Мешком I в 966 р. [8, с. 19]. Як аргумент, науковець використовує свідчення “Життя св. Мефодія”, де вказується, що Мефодій ще за свого життя вислав в польській краї своїх проповідників віри. Проте, А. Петрушевич слушно зауважує, що “коли і кого вислав св. Мефодій в джерелі не вказується. Будь-які конкретні імена місіонерів є пізнішою невдалою видумкою” [8, с. 14]. Славист переконував, що сина П'яста – Земовіта охрестили посланці (котрі згадуються в “Хроніці Галла Аноніма”) великоморавського князя Святополка (870 – 894). Земовіт ще був охрещений немовлям, або на сьому році життя [8, с. 16]. “Через те, що Попель не прийняв християнство, пише історик, його позбавили князівського престолу. Земовіт став родоначальником династії П'ястовичів” [8, с. 20]. Князування Земовіта в співпадає з місіонерською діяльністю св. Кирила і Мефодія у Великій Моравії, коли війська Святополка зіткнулись на півночі не тільки з землями чеського князя Борживоя, але також з Привіслянською областю Земовіта, “що без сумніву, на думку А. Петрушевича, було приводом прийняття християнства по греко-слов'янському обряду і можливо вступу в тісний політичний союз з Святополком

проти Німеччини, яка прагнула слов'янські народи не тільки в політичному, але і в церковному відношенні собі підкорити" [8, с. 20].

Учений подав своє бачення щодо відсутності писемних історичних джерел, які б підтверджували прийняття в Польщі християнства східного обряду. За його словами, окремі польські літописці, історики не знали того факту, – інші тенденційно мовчали тому, що б це суперечило латинській ієрархії, це було б несумісним і навіть небезпечним, оскільки слов'яни любили східний обряд і він був насильно ліквідований у Польщі [8, с. 20]. Хрещення Мешка I в 966 р., А. Петрушевич трактував як "перехрещення з праотцівського-грецького, на латинський обряд" [8, с. 26].

Антон Петрушевич взяв безпосередню участь науковій дискусії щодо місця знаходження могили Мефодія. Учений був переконаний в тому, що Мефодій помер у стародавньому місті Моосбург, яке польов'янськи називалося Каон або Калан, а тепер має угорську назву Салавар і лежить при гирлі річки Сала, яка впадає до Болотного озера. Він не погоджувався з думкою чеських дослідників, що Мефодій помер у моравському місті Велеград [1, с. 97].

Досліджуючи кирило-мефодієвську проблематику, А. Петрушевич звернув увагу на долю учнів та послідовників св. Кирила і Мефодія, зокрема проаналізував їх діяльність крізь призму протистояння з латинським духовенством.

Згідно твердження А. Петрушевича, східний обряд найбільшого розквіту в Чехії досягнув за період князювання Болеслава I (935 – 967). Відтак, чеська земля маючи слов'янське, біле і чорне духовенство, вже через сто років мала мати слов'янських єпископів, які б посвячували священників [8, с. 7]. Відповідно до гіпотези ученого, Мефодій, як архієпископ, міг висвятити 4 або 5 єпископів [8, с. 54]. Однак, дослідник слушно відзначив, що за правління Болеслава II (976 – 999) вже поширюється латинське богослужіння. "В Чехії, читаємо у А. Петрушевича, поступово ліквідується греко-слов'янський обряду, особливо з часів празького єпископа Войтеха (983 – 997) і введення латинського обряду, як пануючого, з такою ж ієрархією в X ст." [8, с. 7]. Ліквідація православної релігії остаточно відбулась в кінці XIII ст. [8, с. 59].

За відсутності історичних джерел, А. Петрушевич не зміг відшукати інформації про перших слов'янських єпископів у Великопольщі при перших П'ястовичах (до Мешка I). Перший краківський єпископ Прохор (Прохір). Історик відносить смерть єпископа до 986 р, а посвячений в єпископи в 951 р., коли ще не було латинських єпископів ні в Чехії ні Польщі. "Тому, пише учений, краківський єпископ з грецьким ім'ям Прохір міг бути останнім краківським єпископом греко-слов'янського обряду з часів св. Мефодія" [8, с. 24-25].

Антон Петрушевич спробував пов'язати християнство в Білій Хорваті та Галицько-Волинському регіоні з учнями св. Кирила і Мефодія. Додамо, що історик помітив неоднорідність хорватських племен. Західна, більша частина народу, називалась Великими чи Білими Хорватами і займали вони Моравське та Чеське підгір'я. Східна, менша частина хорватів, проживала на північно-східних схилах Карпатських гір, котрих український науковець називає східними або руськими хорватами [8, с. 41]. Славіст пропагував тезу, що західні хорвати з другої половини IX ст. належала до Великоморавської держави і в цьому регіоні проповідниками св. Мефодія вже було введено християнство грецького обряду [8, с. 22]. А. Петрушевич намагався подати власну інтерпретацію твердження Костянтина Багрянородного, який підкреслював, що за часів його правління (945 – 959) Біла Хорватія не була охрещеною.

На думку галицького науковця, така "історична похибка" зумовлена тими обставинами, що візантійський імператор сповідував християнство східного обряду, тим часом, на територію Білої Хорватії, з Німецької імперії поширювався латинський обряд. "По-цій причині, читаємо у А. Петрушевича, грек Костянтин не признавав хорватів за істинних християн, подібно до того, як латино-німецькі письменники називали поляків до часів польського князя Мешка також язичниками. Латинсько-польські духовні особи ще в XV ст. ще називали нашу Русь поганями, не визнаючи православної релігії" [8 с. 43]. Слід підкреслити, що процес поширення християнства вже в східній ("руській") Хорватії А. Петрушевичем потрактований неоднозначно. Згідно тверджень історика, коли західна Хорватія була християнізована з часів завоювання Святополка і вступила в військово-політичний союз з поляками, "то східноруські їх побратими залишалися ще язичниками" [8, с. 52]. Проте, учений підкреслював, що на території східної Хорватії християнська релігія поширювалася з Візантії, а пізніше – з Великої Моравії [8, с. 51]. А. Петрушевич був переконаний в тому, що християнізація Червенських міст київським князем Володимиром відбувалася так швидко завдяки наявності в населення певних знань і уявлень про християнську релігію [8, с. 43].

"Таким чином, пише дослідник, п'ять слов'янських єпископів: Краківська, Червено-Володимирівська, Перемишльська, Галицька, Угровецько-Холмська, свій початок виводять від учнів і проповідників святих братів" [8, с. 56].

Кирило-мефодіївська проблематика входила в коло наукових зацікавлень Я. Головацького. Тому, не випадково учений почав працювати над підготовкою спеціального дослідження з життя Мефодія [7]. Наукова розвідка історика наповнена багатим фактичним матеріалом щодо імен і прізвищ церковних діячів і світських правителів, які згадуються в контексті тогочасних історичних подій. Значну увагу Я. Головацький приділив змісту грамот римських пап, насамперед Івана VIII і Стефана VI, понтифікат яких припадав на час місіонерсько-просвітницької діяльності святих Кирила і Мефодія. Ці грамоти важливі тим, що містять нові відомості про початки християнізації болгар і протистояння у цьому питанні римської і візантійської церков. Особливе зацікавлення викликають сюжети, пов'язані з вимогами хрестителя болгар князя Бориса надати болгарській церкві повної самостійності [7, с. 212].

Низка документів стосується періоду ув'язнення Мефодія (870–873), що було виконано за вказівкою Зальцбургського архієпископа. Зміст папських грамот дає змогу не лише ширше дізнатися про цей факт, а й висвітлити невідомі сторінки про знущення високих церковників Баварської марки Східнофранкського

королівства над ув'язненим владикою. На підставі цих грамот, Я. Головацький також розповідає про заходи апостольського престолу, спрямовані на реабілітацію Мефодія як Паннонського архієпископа і поставлення його архієпископом Моравським. У 873 р. Мефодій у супроводі папського представника прибув до Велеграду, де зміг продовжувати своє пастирство. У червні 880 р. Іван VIII видав буллу, якою вперше офіційно дозволив проводити богослужіння по-слов'янськи та іменував Мефодія своїм послом у слов'янських народів. При цьому в буллі зазначалося, що богослужіння для князя Святополка і його наближених Мефодій мав правити латинською мовою.

Останні роки життя і духовної праці Мефодія пройшли у безперервній наруженій боротьбі за збереження прав слов'янської мови у богослужіннях. Його непримиренним противником став Нітранський єпископ баварець Віхінг, призначений у 882 р. на цю посаду папою. Таким чином, зміцнювався ґрунт для ліквідації слов'янського слова у церковному житті та писемній культурі зокрема. У 884 р. протиріччя між велеградським і нітранським владиками настільки загострилися, що Мефодій відлучив Віхінга від церкви. У пошуках розв'язки церковного конфлікту, всупереч канонічним вимогам, Мефодій призначив своїм наступником мораванина Горазда. Питання, пов'язані з церковним протистоянням Мефодія і Віхінга, також опинилися в полі зору Я. Головацького [7, с. 212].

У своїх наукових працях Я. Головацький проаналізував процес прийняття християнства в Моравії, Болгарії, Хорватії, Сербії, Чехії, Русі. Підкреслив, з якими труднощами слов'янське богослужіння розширювало свої межі і потрапило на територію сучасної Галичини, оскільки він був переконаний, що "Галицька Русь межувала з Великоморавською державою, – з діоцезією св. Мефодія" [14].

Яків Головацький відзначив заслуги Кирила і Мефодія у створенні слов'янської абетки, перекладах грецьких книг на слов'янську мову В одній з неопублікованих лекцій з історії руської літератури, професор висловив власну концепцію щодо автора кирилиці. "Можливо, абетку, яку називають кирилицею, твердив історик, уклав перед 916 р. учень Мефодія – Клемент Охридський, який був єпископом в Сербії" [2, с. 24].

У контексті кирило-мефодіївської проблематики на особливу увагу заслуговує археографічна діяльність Я. Головацького. Так, у 1837 р. учений опублікував в "Русалці Дністровій" статтю під назвою "Коротка відомість о рукописах слов'янських і руських", в якій повідомив про дослідження слов'янських рукописних книг, які він відшукав у бібліотеці монастиря Василя Великого у Львові. Увагу славіста привернула рукописна книга, в якій тлумачилося Євангеліє від Матвія болгарського архієпископа Теофілакта і твір про життя Константина (Кирила)-філософа [15, с. 124-125].

Галицький історик продовжив пошук рукописних книг і в бібліотеці Львівського університету, де серед пам'яток XV ст. виявив "Життя Кирила", зробив з нього копію і надіслав О. Бодянському, відомому слов'янознавцеві, котрий досліджував життя і діяльність Кирила та Мефодія [2, с. 28]. Працюючи за дорученням Російської академії наук над проблемами старослов'янської літератури, О. Бодянський надрукував у московських "Чтениях" критичний огляд твору П. А. Лавровського про "Життя Кирилла и Мефодия". Своє дослідження О. Бодянський надіслав Я. Головацькому [21, с. 64]. Характерно, що галицький дослідник у своїх історичних студіях з цієї проблематики використовував також наукові розвідки зарубіжних славістів. Так, учений дякує К. Запу за надіслану йому книгу "Kiril a Method nepřali nihdy hláhol'sky neč Kuril'sky" [18, с. 438]. У листі до В. Ганки, Я. Головацький наголошує, що "бажано підготувати літургію на честь тисячоліття діяльності св. апостолів Кирила і Мефодія" [19, с. 231].

Діяльність солунських братів привернула увагу І. Шараневича. У "Руській читанці" галицький історик помістив коротку біографію св. Кирила і Мефодія, в котрій звернув увагу на хазарську місію Константина, віднайдення мощей св. Климента, поширення християнської літургії. За словами ученого, найбільшою заслугою св. Кирила і Мефодія є переклад Святого письма і церковних книг на слов'янську мову [16, с. 332 – 333]. Дослідник був переконаний, що Велика Моравія в часи правління Ростислава прийняла хрещення від німецького духовенства, "однак при відсутності науки на рідній мові, віра христова не вкоренилася в душу народу" [16, с. 333]. Слов'янський обряд, твердив учений, поширився не лише в Моравії, але і в Паннонії.

Ісидор Шараневич проаналізував місію св. Кирила і Мефодія до Риму, наголосив на релігійній боротьбі братів з латинським духовенством Німеччини.

Хрещення Боржівоя і Людмили історик датував 874 р. [16, с. 335]. Він відзначив, що за правління Боржівоя крім слов'янської літургії була введена і латинська. "Малоймовірно, пише І. Шараневич, що Мефодій, проживаючи в дружніх відносинах з Папою проти латинських обрядів виступав – навпаки, він латинським священикам в своїй єпархії і в самому дворі князя Моравського перебувати не забороняв" [16, с. 336].

Отже, з галицьких учених XIX ст. кирило-мефодіївську проблематику досліджували А. Петрушевич, Я. Головацький, І. Шараневич. Науковий інтерес істориків до діяльності св. Кирила і Мефодія зумовлювався ювілейними датами, а саме: тисячоліттям місії Кирила і Мефодія в Моравії (1863), смерті Кирила (1869) і Мефодія (1885). Характерно, що наукові праці А. Петрушевича і Я. Головацького з цієї проблематики мали певне релігійне замовлення, оскільки приналежність згаданих істориків до духовного сану диктувала потребу вивчати життя святих.

Історико-славістичні студії учених Галичини з кирило-мефодіївської проблематики найбільш концептуально відображають світоглядні засади їх авторів, виразно ілюструють прагнення істориків наголосити на всесвітньому значенні діяльності св. Кирила та Мефодія, підкреслюють зв'язок православної, кирило-мефодіївської традиції з українськими землями.

Джерела та література

1. Копилов С. Проблеми історії слов'янських народів в історичній думці України (остання третина XVII – початок XX ст.) / Сергій Копилов – Кам'янець-Подільський: Оіум, 2005. – 464 с.

2. Галенко І. Яків Головацький як славіст / Іраїда Галенко // Проблеми слов'янознавства. – 2007. Вип. 56. – С. 13 – 31.
3. Галенко І. Викладацька діяльність Якова Головацького у Львівському університеті (в контексті розвитку українознавства і славістики) / Іраїда Галенко // Проблеми слов'янознавства. – 2008. Вип. 57. – С. 13 – 27.
4. Королько А. Громадсько-політична та наукова діяльність Антона Петрушевича: дис. канд. історичних наук / 07.00.01. – Історія України. – Івано-Франківськ, 2002. – 200 с.
5. Любащенко В. До питання про кирило-мефодіївську традицію у Галицько-Волинській Русі / Вікторія Любащенко // Проблеми слов'янознавства. – 2010. Вип. 59. – С. 22 – 40.
6. Григораш Н. Кирило-мефодіївська проблематика у працях учених України ХІХ – початку ХХ ст. / Наталя Григораш // Проблеми слов'янознавства. – 2000. Вип. 51. – С. 19 – 23.
7. Кріль М. Неопублікована праця Якова Головацького “Нововідкриті відомості про св. Мефодія” / Михайло Кріль // Проблеми слов'янознавства. – 2004. Вип. 54. – С. 211 – 220.
8. Петрушевич А. Краткое историческое извѣстіе о введеніи христіанства въ Предкаратскихъ странахъ во времена св. Кирилла и Мефодія тихже учениками и проповѣдниками / Антон Петрушевич. – Львов, изъ типографіи Ставропигійского Института, 1882. – 76 с.
9. Петрушевич А. Краткое историческое извѣстіе о введеніи христіанства на Галичской Руси, особливоже объ учрежденія святительскихъ столицъ въ Галичѣ и Львовѣ и о святителяхъ сидѣвшихъ на упомянутыхъ столицахъ. / Антон Петрушевич. – Львов: Типографія Ставропигійского Института, 1882. – 15 с.
10. Петрушевич А. Краткое извѣстіе о Холмской епархіи и святителяхъ ея со временъ введенія христіанства до 1863 года / Антон Петрушевич. // Науковий збірникъ. – Львов, 1866. – С. 159 – 299.
11. Петрушевич А. Лингвистическо-историческіи изслѣдованія о начаткахъ города Львова и окресностей його, съ воззрѣніемъ на предисторическія времена переселенія словенскихъ и румынскихъ племенъ изъ придунайскихъ странъ въ предкарпатскія области. / Антон Петрушевич. Львовъ. Выпускъ I – III. Иждивеніемъ Института “Народный Домъ”, 1893. – 660 с.
12. Петрушевич А. Вопросы и отвѣты. Библиографическо-историческія письма / Антон Петрушевич. – Львовъ. Иждивеніемъ Института “Народный Домъ”, 1893. – 149 с.
13. Петрушевич А. Лингвистическо-историческіи разсужденія / Антон Петрушевич. – Львовъ. Изъ типографіи ставропигійского Института, подъ управленіемъ О. И. Тарнавского. – 1887. – 121 с.
14. Головацький Я. Введеніе въ исторію руской словесности. Лекція перша / Яків Головацький. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.franko.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=426%3A2012-10-04-19-15-41&Itemid=238.
15. Головацький Я. “Коротка вѣдомость о рукописяхъ славянскихъ и рускихъ находящихъ ся в книжници монастыря св. Василія Вел. у Львовѣ / Я. Головацький // Русалка Днѣстровая (фотокопія з видання 1837 р.). – К.: Дніпро, 1972. – С. 122–129.
16. Шараневич І. Св. Кириль і Методій / Исидор Шараневич // Руска читанка для 3 класи школ середних и семинарий учительских. Уложив О. Партицький – Львов, Накл. Кравого фонду, 1886. – С. 332 – 336.
17. Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835–49. Видав Др. Кирило Студинський // Збірник фільольогічної секції Наукового Товариства ім. Шевченка. Т. ХІ і ХІІ. – Львів: Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка, 1909. – 463 с.
18. Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850–62. Видав Др. Кирило Студинський // Збірник фільольогічної секції НТШ. Т. VIII і IX. – Львів: Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка, 1905. – 592 с.
19. Письма къ Вячеславу Ганкѣ изъ славянскихъ земель. Издалъ В. А. Францевъ. – Варшава, 1905. – 1290 с.
20. Власто А. Запровадження христіанства у слов'ян: Вступ до середньовічної історії слов'янства. 3 англ. пер. Р. Ткачук та Ю. Терех; Худож. оформ. С. Полохайло / А. Власто. – К.: Юніверс, 2004. – 496 с., іл.
21. Матисякевич З. Я. Ф. Головацький і Болгарія / З. Матисякевич // Проблеми слов'янознавства. Вип. 24. Львів, 1981. – С. 63–69.

Оленич Я. И. Кирилло-мефодиевская проблематика в научных трудах галицких ученых XIX века
В статье уделяется внимание галицким историкам XIX в., исследовавшим деятельность св. Кирилла и Мефодия. Выяснены обстоятельства, которые способствовали формированию у галицких ученых научного интереса к проблеме. Проанализированы ключевые аспекты кирилло-мефодиевской проблематики в славистическом наследии историков. Охарактеризованы научные взгляды и рассуждения ученых Восточной Галичины XIX в. о деятельности святых апостолов. Обобщен вклад галицких ученых XIX в. в развитие украинской исторической славистики.

Ключевые слова: Кирилло-Мефодиевская проблематика, галицкие ученые XIX в., украинская историческая славистика, глаголица, кириллица.

Olenych Ya. I. Cyril and methodius problems in scientific studies galician scientists of the nineteenth century

The article focuses on Galician historians of the nineteenth century. Investigating the activities of Saints Cyril and Methodius. Found out the circumstances that favored the development of Galician scholars scientific interest in the problem. Analyzed key aspects of Cyril and Methodius issues in Slavic heritage historians. Characteristic of scientific views and opinions of scientists of the nineteenth century Eastern Galicia. on the activity of the Saints Apostles. Summarizes the contribution Galician scientists of the nineteenth century the development of Ukrainian historical Slavic studies.

Keywords: Cyril and Methodius problems, Galician scientists of the nineteenth century, Ukrainian historical Slavic Studies, Glagolitic, Cyrillic.